

PIŚMIENICTWO

Eichler B. 1900. *Materiały do flory grzybów okolic Międzyrzecza*. Pam. Fizjogr. 16: 157–206.

Fijałkowski D. 1972. *Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny*. Lub. Tow. Nauk., Ossolineum, Wrocław.

Kwieciński F. 1896. *Roślinność gminy Hańsk*. Pam. Fizjogr. 14: 27–61.

Sałata B. 1968. Notatki mikologiczne z okolic Annapola. Acta Mycol. 4 (1): 53–70.

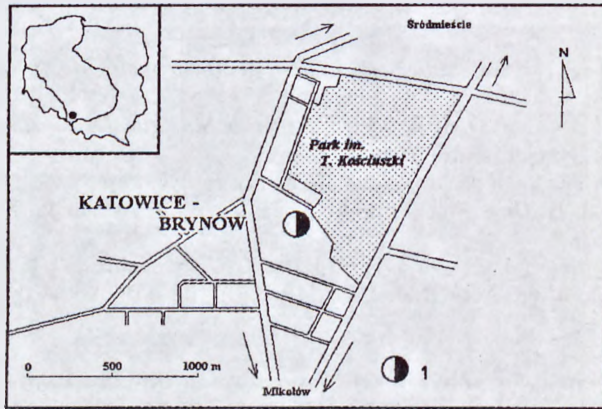
Szczepka M. Z., Sokół S. 1991. *Grifola frondosa (Dicks.: Fr.) S. F. Gray w Polsce*. Acta Biol. Siles. 19 (36): 103–119.

W sprawie ochrony stanowiska osadniczka nagiego *Discelium nudum* na Wyżynie Śląskiej

Osadniczek nagi *Discelium nudum* (Dicks.) Brid. jest drobnym, efemerycznym mchem ortotropowym, rosnącym na odsłoniętej gliniastej glebie, zwykle w miejscach nieco wilgotnych. W stanie płonnym, z powodu niewielkich rozmiarów gametofitu, mech ten jest trudny do zauważenia w terenie, chociaż same roślinki mają charakterystyczny pączkowaty pokrój, przez co są trudne do pomylenia z innymi gatunkami. Z trwałego podziemnego splątka rokrocznie wyrastają pojedynczo lub w luźnych skupieniach króciutkie łodyżki, dochodzące do 2 mm wysokości, gęsto pokryte drobnymi (do 1,5 mm długimi), lancetowatymi i pozbawionymi żebra liśćmi. Mech ten masowo wytwarza dość okazałe sporogony, jak na małe rozmiary gametofitu, złożone z czerwobrnatnej, sztywnej szczeciny, do 2 cm wysokiej, oraz jasnobrunatnej, zwieszającej się lub poziomej, kulistej puszkii, około 1 mm długiej. Dzięki sporogonom gatunek ten może być łatwiej zauważony w terenie.

W Polsce osadniczek nagi znany był do tej pory tylko z jednego stanowiska – w Królewskiej Hucie na Wyżynie Śląskiej (obecnie tereny te należą do zachodnich dzielnic Chorzowa – Chorzów I i Chorzów II), gdzie odkryty został w połowie XIX w. przez C. Strucka. Stanowisko to opublikował następnie Müller (1858). Pomimo bardzo dobrego zbadania Wyżyny Śląskiej pod względem briologicznym (Milde 1869, Limpricht 1876, Torka 1931, Kuc 1956, Jędrzejko 1990) omawiany gatunek nie został już później na tym terenie odnaleziony. Ze względu na fakt, że było to jedyne w kraju, nie potwierdzone od prawie 140 lat stanowisko tego mchu, położone na terenie zurbanizowanym i uprzemysłowionym, poddanym od dawna silnym wpływom antropopresji, uznany został w Polsce za gatunek wymarły (Ochyra 1992).

Nowe stanowisko *Discelium nudum* odkryte zostało 18 kwietnia 1996 r. w Katowicach-Brynowie, w starej części wyrobisk gliny obok cegielni przy ul. Parkowej (w pobliżu Parku im. T. Kościuszki) (ryc. 1). Omawiany mech

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny nowego stanowiska osadniczka nagiego (1) na Wyżynie Śląskiej. — Topographic sketch of the new locality of *Discelium nudum* (1) in the Silesian Upland

rośnię tu masowo w kilku miejscach na powierzchniach od kilkunastu cm^2 do około 1 m^2 , na mokrej, odsłoniętej glinie na stromych skarpach wyrobiska, graniczących z ogródkami działkowymi, obficie wytwarzając sporogony. Towarzyszyły mu inne gatunki mszaków takie, jak: żurawiec fałdowany *Atrichum undulatum*, otruszyń drobny *Blasia pusilla*, zęboróg purpurowy *Ceratodon purpureus*, *Jungermannia gracillima*, pleszanka pospolita *Pellia epiphylla* i zwojek *Streblotrichum convolutum*. W chwili zbioru warstwa zielna była bardzo słabo rozwinięta. W jej skład wchodziły głównie młode pędy trzcinnika piaskowego *Calamagrostis epigejos*. Część populacji występowała w obrębie słabo zwartego brzozonego młodnika.

Opisane wyżej stanowisko jest jedynym, znanym obecnie miejscem występowania osadniczka nagiego w Polsce. W celu jego ochrony proponuje się objęcie najstarszych części wyrobisk ochroną prawną w formie użytku ekologicznego. Jako główne zagrożenia dla nowo odkrytej populacji tego gatunku można wskazać nielegalne składowanie odpadów, możliwość zasypania i rekultywacji wyrobisk oraz postępującą sukcesję prowadzącą do zarośnięcia odsłoniętych skarp roślinnością zielną.

Adam Stebel

PIŚMIENNICTWO

Jędrzejko K. 1990. *Mchy (Bryopsida) Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego i Leśnego Pasa Ochronnego wobec antropopresji*. W: *Prace i Studia PAN* (red. Godzik S.). Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków.

Kuc M. 1956. *Mchy Wyżyny Śląskiej (Okręg Wapienia Muszlowego)*. *Acta Soc. Bot. Polon.* 25 (4): 629-672.

Limpricht K. G. 1876. *Laubmoose*. In: *Kryptogamen-Flora von Schlesien* (ed. Cohn F.). J. U. Kern's Verlag (Max Müller), Breslau.

Milde J. 1869. *Bryologia Silesiaca. Laubmoos-Flora von Nord- und Mittel-Deutschland, unter besonderer Berücksichtigung Schlesiens und mit Hinzunahme der Floren von Jutland, Holland, der Rheinpfalz, von Baden, Franken, Böhmen, Mähren und der Umgegend von München*. Arthur Felix, Leipzig.

Müller K. 1858. *Bryologische Notiz*. *Bot. Zeit.* 16: 218.

Ochyra R. 1992. *Czerwona lista mchów zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). Wyd. 2, 79-85, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

Torka V. 1931. *Die Moosflora von Oberschlesien*. *Hedwigia* 70 (3-4): 157-210.

OCHRONA ZWIERZĄT

Gnieźdzenie się sowy uszatej *Asio otus* na ziemi

Sowa uszata *Asio otus* jest nielicznym ptakiem lęgowym występującym na terenie całej Polski. Brak danych o jej rozmieszczeniu pionowym. Sporadyczne stwierdzenia w okresie lęgowym z wyższych partii gór pochodzą z Karkonoszy (stwierdzenie 1 ptaka odzywającego się głosem godowym w kwietniu 1969 r. na wys. 1050 m n.p.m.), Tatr i Babiej Góry (tylko ogólne informacje o jej występowaniu w strefie kosówki do 1200 m n.p.m.) (Dyrca 1973, Tomiałojć 1990). Najczęściej gnieździ się na drzewach, zajmując stare gniazda wron i srok, sporadycznie pod wiatrołomami, w dziuplach i ogłowionych wierzbach (Makatsch 1957, Sokołowski 1972, Mikkoła 1983). Zakończone sukcesem lęgi uszatek zdarzają się niezwykle rzadko. Z tych względów wartość odnotowania jest regularne gnieźdzenie się tego gatunku na ziemi w wyższych położeniach gór.

Gorce to dobrze wyodrębniona grupa górską w obszarze Beskidów Zachodnich, z kulminacją 1310 m n.p.m. – Turbacz. Od niej promieniście,